

Telegraful

2 ex. (Of.)
Asociațiunea pentru literatura română și
cultura poporului român
Sibiu
Str. Șaguna 8

Organ național-bisericesc. — Intemeiat în 1853 de Mitropolitul Andrei Șaguna

Abonamentul:	Articole și corespondențe	Prețul inserțiunilor	Abonamentele și inserțiunile
Pentru parohii cl. I Lei 7000.— cl. II Lei 5000.— cl. III Lei 3000. — Particulari Lei 7000. — Autorități și străinătate Lei 15.000.— De sprijin Lei 20.000.—	se adrează REDACȚIEI Telegraful Român Sibiu strada Mitropoliei Nr. 45. — Articole nepublicate nu se înapoiază. — Scrisori nefrancate se refuză.	un cm. ² 2) Lei pentru odată, dacă se publică de mai multe ori se dă rabat corespunzător	se adresează ADMINISTRAȚIEI ziarului Tele- graful Român, Sibiu, strada Mitropoliei Nr. 45

Să rămânem identici cu noi înșine

Intrăm în noul an continuând să trăim într'un mare vârtej de evenimente istorice. Popoarele sunt supuse la grele încercări. Liniștea și continuitatea netulburată de viață a vremurilor de pace par'că e o amintire de vis. Așteptăm fiecare zi ca pe o nouă epocă, în stare să ne aducă schimbări și răsturnări nebănuite. Și de fapt aproape în fiecare zi se petrec atâtea modificări în situația țării și a sufletelor, câte nu se petreceau înainte în zeci sau sute de ani. Istoria se desfășoară precipitat, prinsă par'că de temerea că i se gată timpul și mai are mult fir pe mosor.

Dar suntem convinși că ritmul acesta se va domoli mult cu venirea păcii. Marile forțe răscolite de războiu se vor retrage iar în matca lor, și după cristalizarea noilor tipare de viață, aduse de războiul acesta și de conferința de pace ce-i va urma, traiul omenirii se va așeza într'o seamă de obișnuințe statornice.

În vederea stabilizării care va veni, grija cea mai mare trebuie să ne fie de-a rămânea, în furtuna actuală a evenimentelor, identici cu noi înșine. Desigur trebuie să învățăm ceva și din trăirea acestor timpuri și trebuie să ne potrivim viața cu tiparele statornice cari se vor desprinde din ele, dar să nu uităm că furtunile destramă numai lucrurile firave. Cele cari au o consistență inferioară rămân, dovedindu-și tocmai cu aceste prilejuri trăinicia lor. Ba chiar se poate spune, în acord cu toată învățătura tradiției creștine, că teologia furtunilor în lumea sufletească este aceea de-a proba cele trainice și prin aceasta de-a le întări și mai mult.

Între realitățile fundamentale, cari au rămas după toate furtunile istoriei, au fost în primul rând neamurile. E drept că s'au mai risipit în cursul lor și unele neamuri, dar numai cele slabe, adică cele roase de boli sufletești, cele ajunse la o înaintată fază de decadere morală. Dar cele tari sufletește au răzbit biruitoare prin asemenea răstimpuri de întunec. Și în orice caz istoria reluându-și cursul tot de neamuri a fost purtată.

Nu se cunoaște nici o epocă a istoriei în care omenirea să nu fi fost reprezentată prin neamuri, ci să fi trăit ca un amestec confuz, fiecare ins cu limba lui, sau toți cu o limbă comună, de soiul esperantist. La fel nu se cunoaște nici o creațiune de ordin cultural, care să nu poarte pecetea unui neam, care să nu fie expresia sufletului și a preocupărilor sale, legate de un timp și de un loc anumit.

Neamurile au fost totdeauna purtătoarele istoriei și ale culturii.

E și firesc să fie așa.

Dacă ne-am închipui că s'au format vreodată neamuri și prin aglomerări de inși diferiți în același loc pentru o viață comună, până ce o asemenea grupă nu și-a cristalizat un fond sufleteș comun, încărcat de-o lume proprie de simțiri și vederi, nu a putut să dea nici o operă de cultură articulată, cu o pecetie proprie, reprezentând un mod cristalizat și limpede de-a concepe lumea.

Un ins fără rădăcini într'un neam, dacă ne-am închipui prin absurd că ar putea să existe, nu ar fi în stare să creeze o operă de cultură durabilă, pentru că nimic nu ar fi așezat și definitivat în sufletul lui, ci totul ar fi fugitiv, inconsistent și tulbure. Pe lângă aceasta trebuie să mai amintim și faptul că operele durabile de cultură sunt rezultatul unor eforturi obștești, și ceea ce dă putere unei obștii să le realizeze, este o credință, o aspirațiune comună, care numai printr'o identificare sufletească, înfăptuită într'un timp îndelungat de viețuire comună, se poate naște.

Drept aceea oricâte noutăți ar putea fășni de pe urma războiului actual, nu încapă îndoială că neamurile vor continua să rămână ca realitățile fundamentale, purtătoare de cultură și de istorie.

Dar neamul este o comunitate spirituală ce rămâne peste veacuri și milenii identică cu ea însăși. Precum un ins rămâne identic cu el însuși, în cursul întregii vieți, oricât de variată ar fi istoria vieții lui și oricât și-ar îmbogăți sufletul, așa și un neam până ce există, înseamnă că rămâne identic cu sine însuși.

Dar perzistența unui neam în identitatea cu sine însuși, este în primul rând o chestiune de sănătate morală, un lucru care atârână de puterea voinței. Iar voința aceasta a neamului se manifestă prin inșii cari îl constituiesc. Dacă fiecare îns răsare din tulpina neamului, purtând structura și conținutul lui sufleteș, nu e mai puțin adevărat că inșii la rândul lor pot influența destinul neamului prin voința lor. De ei depinde ca să rămână în zestrea spirituală moștenită. Propriu zis chiar dacă ei ar vrea să iasă complet din ea, n'ar putea, dar ar putea-o tulbura și perverti, încât tot neamul, fără să poată deveni un alt neam, poate să devină prin ei o stărpitură spirituală, care e și o icoană deteriorată a originalității sale, dar și o caricatură a neamurilor pe cari vrea să le imite.

Fiecare din noi am venit pe lume ca moștenitori ai darurilor neamului nostru. Dar tocmai de aceea avem răspunderea nu numai pentru existența noastră individuală, ci și pentru menținerea neamului identic cu el însuși. Prin noi se menține sau se strică portul neamului, cântecul lui, credința lui, conținutul tradițiilor lui, firea lui. În fața lui Dumnezeu vom răspunde nu numai de alterarea ființei noastre personale, ci și de alterarea ființei neamului, lăsată și ea de Dumnezeu.

Dacă vrem să iasă la iveală în viitor o cultură românească, trebuie să ne străduim să menținem neamul nostru în existență adecă în identitate cu el însuși.

Pe lume sunt trei mari realități: insul, neamul și umanitatea. Dar una fără alta nu pot exista. Insul există prin neam și umanitatea se manifestă tot prin neam. Insul afirmându-se pe sine trebuie să afirme în același timp umanitatea din sine, iar aceasta e totdeauna determinată etnic.

Neamul este matca ontologică în care își găsește așezământ și rânduială concretă existența umanității. Și prin matca aceasta și în ea existăm noi ca inși determinați. Ea are o adâncime, o originalitate, proprie celor mai permanente realități. Rădăcinile insului sunt în sufletul neamului, iar rădăcinile neamului sunt în ordinea metafizică a existenței.

Deci una din marile griji ale acestor timpuri, cari cearcă trăinicia tuturor realităților ce există, pentru a risipi ceea ce-i fără vlagă launtrică și a confirma ceea ce se ține tenace în existență, să ne fie aceea de-a ne menține ca neam în identitatea proprie.

D. STĂNILOAE

P. Sf. Episcop VASILE

al Maramureșului s'a înapoiat la Sighet

În preajma sfintelor sărbători ale Nașterii Domnului, P. Sf. Sa Dr. Vasile Stan, Episcopul Maramureșului, însoțit de consilierii Săi, s'a înapoiat la scaunul de reședință din Sighet, după mai bine de patru ani de pribegie silită petrecută aici la Sibiu.

Poporul dreptcredincios din Maramureș și-a întâmpinat Arhipăstorul cu osebită dragoste. Sfintele sărbători ale Maramureșenilor au fost încălzite de bucuria revederii P. Sf. Sale și a multora dintre slujitorii sfintelor altare, pe cari urgia din toamna anului 1940 i-a alungat dela rosturile lor. Ceilalți preoți, sunt pe cale de-a se înapoia la parohiile lor.

S'o facă fără preget, căci poporul îi așteaptă cu brațele deschise.

Nașterea Domnului la Sibiu

De sfintele sărbători ale Nașterii Domnului, sf. slujbe dela Catedrala mitropolitană au fost cercetate de-un neobicinuit de mare număr de credincioși.

În prima zi de Crăciun, s'a citit dela amvon Pastorală dată de către I. P. Sf. nostru Mitropolit Nicolae.

I. P. Sf. Sa fiind suferind, a săvârșit sf. Liturghie în Capela Academiei teologice „Andreiane”.

A doua zi, a predicat I. P. C. Arhim. Vicar T. Scorobet.

„Vrem preoți“!

Se știe că racla cu moaștele Cuvi-oasei Paraschiva a fost reasezată la Iași, unde se afla din vremuri îndepărtate și până la începutul anului acestui, când a trebuit să fie pusă la adăpost.

Populația de pe parcursul urmat de sfintele oseminte, a ieșit cu mic cu mare într'u întâmpinarea lor.

Un ziar din Capitală scria nu de mult, în legătură cu acest episod memorabil, că în Moldova se simte mare lipsă de preoți.

„Singura dorință a satelor și orașelor moldovene, a căror viață a început să se normalizeze, e să-și recapete preoții plecați în pribegie.

„VREM PREOȚI“! Iată cuvântul răspicat și dorința tuturor satei moldovene (ziarul „Universul“, nr. 345 din 25. XII. 1944).

Constatarea aceasta ne mănăște, bine știind că locul păstorului e în mijlocul turmei sale, ori cât de năprasnice ar fi vremurile. Între membrii clerului — ierarhi și preoți, din Moldova și alte regiuni bătute de urgie — au fost destul cari s'au refugiat fără să fi fost neapărată nevoie; iar alții se țin și acum departe de altarele lor, deși puteau să se întoarcă acasă de mult.

Nu-i târziu să facă acest lucru cei puțin acum. Dar să-i facă odată!...

Bucurii simple...

„Și ieftine: nu costă mai nimic. Nu se cumpără cu bani, ci cu sinceritatea unui suflet deschis spre tot ceea ce e lumină, zâmbet și feerie. Civilizația modernă — ca orice civilizație — a artificializat omul, l-a plasat într'un mediu fabricat, cubic, mecanic, cenușiu și complicat, l-a transformat într'o mașină găunoasă și pretențioasă, i-a pervertit gesturile în așa măsură, încât caută să sugă cu mii de artificii dulceața vieții din buturugile putrede ale plăcerilor cotidiene. De aceea omul modern e un mare gol lăuntric peste care plutește abureala unei plictiseli obositoare, un spleen insuportabil, un căscat planetar umplut cu iluzii amare și triste. Și tot aleargă fără să știe de ce din seră în seră, dar niciodată nu știe ce e bucuria cea mare, bucuria cea adevărată, bucuria coplesitoare ca o izbucnire de lumină. E un insetat care vrea să-și potolească setea cu apă sălcie și tulbure și mai rău și-o aprinde...

Omul modern a uitat taina bucuriilor simple, pentru că a devenit robul plăcerilor rafinate. Și rafinamentul ucide bucuria...

„Sunt atâtea și atâtea bucurii, pentru cari viața merită să fie trăită. Nu șampania, nici țigara, nici jazul, nici revistele sau cinematograful. Nimic din ceea ce încântă trupul sau face să leșine anumite cucoane cu obraze-măști și căței-copii. Toate acestea sunt farduri false peste prospețimea vieții. Bucuriile nu se deschid decât pentru sufletele pure și simple, — așa cum petalele florilor nu se deschid decât pentru razele soarelui. Iată o bucurie de acestea: primii fulgi de zăpadă, ce ți se aștern pe frunte, pe obraz, pe mâini: primii fulgi de zăpadă ce se joacă în văzduh, ca niște co-

pii nebunatici — și cad mereu ca dintr'o sită imensă, ale cărei isvoare nu se mai istovesc, ca să învesmânte pământul în nevino-văția albului lor. Ca niște falfări de aripi din lumi nevăzute, îți pătrund în suflet cu înfiorări prelungi, cu tresăriri de beatitudine și rătăcești pe străzi par'că cufundat într'o altă lume, o lume reală, dar intimă, mângâitoare, plină de pace adâncă. Bucuria aceasta simplă, banală n'o mai simt „modernii“ blazați, cari calcă în picioare covorul moale al nevino-văției și-l fac asemenea întunecului și mocirlei dintr'ânșii. Il trăiesc în schimb copiii cu o intensitate sgomotoasă. Suflete simple, suflete curate se înfrățesc cu solii de neprihană ai cerului.

O altă bucurie: aceea de-a privi cerul, de-a te adânci în marea lui de azur, de a-i sorbi cu nesaț luminile și culorile și de a lăsa sufletul liber, descătușat, să peregrineze din stea în stea, din lumină în lumină pe treptele nevăzute ale Nemărginirii. Câte bucurii pure, senine ca zilele din Mai nu desvăluie zările cerului sufletelor simple și curate!

Altă bucurie: rugăciunea. Ea pătrunde dincolo de zările albastre, într'un tărâm în care soarele nu mai apune, în care inima se mbată de lumină, în care ființa ți se topește în cânt și armonie. Cine ar putea mărturisi vreodată ce fulguri de bucurii, ce zări de fericire, deschide cerul celui ce-și înalță brațele în rugă către Dumnezeu! Nimeni. Bucuria aceasta e așa de simplă, încât singura expresie adecuată ei este tăcerea! Pascal a exprimat starea aceasta prin trei cuvinte semnificative: „Bucurie! Bucurie! Bucurie!“

Iată numai câteva din aceste bucurii, care nu costă bani, care

Răniții noștri

Este în deobște cunoscută grija mare pe care o acordă I. P. Sf. Mitropolit Nicolae răniților din Spitale, și în deosebi celor din spitalul dela Academia Teologică din Sibiu, de îngrijirea cărora se interesează zi de zi.

De bună seamă că această grijă s'a sporit de Sfintele sărbători ale Crăciunului, că d'a lăsat să li se dea creștineasca îngrijire sufletească prin Duhovnicul lor Păr. Nicodim Belea care i-a spovedit și i-a cuminecat într'o atmosferă de părintească grijă.

Acești răniți n'au fost lipsiți nici de tradiționalele daruri bogate ce obișnuiesc a le avea oamenii la căminul lor, și pe cari I. P. Sf. Mitropolit Nicolae le-a aco dat cu largă dărnicie.

În ajunul Crăciunului, la ora 14:30 în salonul mare dela răniții adăpostiți la Academia Teologică, se găsea bradul încărcat cu alete dulciuri și împodobit de mâna Doamnelor dela Soc. Naț. a fem. ort. din Sibiu. Cele două mese mari din jurul său țineau povara multelor punji și cozonaci cari se ofereau răniților așa ca în căminul de acasă. O mare parte din aceste bunătăți au fost oferite de către Societatea ortodoxă națională a femeilor Române din Sibiu, prin osteneala plină de rod a distinsei doamne președintă Sofia Șt. Meteș.

La desvelirea pomului au fost de față: P. C. Prot. Stavr. Dr. D. Stăniloae rectorul Academiei Teologice din Sibiu,

stau la dispoziția tuturor și nu învrăjesc sufletele ci le unesc. Cer însă un singur lucru: curățenia inimii și simplitatea spiritului. Pentru că acestea sunt porțile luminii și ale fericirii. Toate celelalte sunt amăgiri...

E bine, ca acum — în preajma Anului nou — când ne pornim nădejdiile spre zările unei vieți mai bune, mai fericite, să înțelegem că spre a fi fericiți nu e nevoie atât de bogățiile pământului, cât de bucuriile cerului. Căci fericirea vieții e rază revărsată din înălțimile albastre, nu șuvoi de păcură țâșnită din beznele gleei...

NICOLAE GORUN

Dna Sofia Șt. Meteș președinta Soc. Naț. ort. a Fem. Române din Sibiu, Dna Minodora Belea secretara Societății și membrele Doamne: A. Măcelariu, V. Morariu, M. Neagu, M. Moșoiu, E. Doboș, C. Isac și Dl med. Căpt. Dr. Suroiu ca reprezentant al Dui Lt. Col. Dr. T. Doicescu, comandantul spitalului și Păr. Nicodim Belea.

După o scurtă slujbă religioasă, vorbește Păr. N. Belea, mulțumind tuturor ostenitorilor la acest spital. Asigură pe vitejii ostași de toată dragostea Bisericii și în special de înalta grijă ce le poartă I. P. Sf. nostru Mitropolit Nicolae, care le împărtășește arhipăstoreștiile binecuvântări de sfintele sărbători.

La cuvântul Dl med. căpt. Dr. Suroiu, aducând cele mai adânc simfite mulțumiri I. P. Sf. Mitropolit Nicolae și asigură că acești copii ai Bisericii noastre sunt plini de o filială recunoștință și vor purta în sufletele lor totdeauna credința în Mântuitorul nostru Iisus Hristos, făcându-și datoria și pe mai departe în slujba Bisericii și a Patriei noastre scumpe.

A impresonat în mod deosebit cuvântul dela sfârșit al ostașului caporal Botez Aurel, care vorbind în numele răniților a spus între altele: „Suntem adânc mișcați, nu numai pentru darurile prea bogate pe cari le vedem în fața noastră și cu cari ne-ați cinstit, dar mai ales pentru dragostea nefermărită cu care vedem că ne înconjurăți cu toții. În numele camarazilor mei de aici. Vă mulțumim din suflet pentru toată osteneala și cheltuiala, dar Vă rugăm a ne permite să considerăm că toate acestea sunt ale Patriei noastre scumpe, cu care noi suntem legați pe viață și pe moarte.

Suntem în deosebi mulțumitori I. P. Sf. Mitropolit Nicolae care ne a dat cel mai cald cămin și îngrijire. De aceea Vă rugăm cu toții a duce mulțumirile noastre de fil sufletești înalt Prea Sfinției Sale, căruia îi dorim din toată inima: „Sărbători fericite și la mulți ani“.

Mulțumește apoi Doamnelor Președinte Sofia Șt. Meteș pentru daruri și corului studenților Teologi care le-a adus colindul purtându-i cu gândul la casele lor.

SPECTATOR

Urare

Tuturor bunilor noștri cetitori și sprijinitori le urăm, de Anul nou 1945, multă bucurie, cu bine și sănătate, și pace dela Domnul, cât mai apropiată!

„Lăsați copiii să vină la Mine...”

de SEPTIMIA P. GHERMAN

Serbările religioase sunt popasuri în viața cu prea multe preocupări de ordin material, popasuri ce lasă dăre adânci în ființa copilului, dăre cari ard neconținut și cari odată vor putea îmboldi la acțiune.

Prinosul pe care-l aduc azi copiii praznicului Nașterii Domnului, sub forma unui joc serios — pentru pregătirea căruia și-au pus în mișcare toată energia, dragostea și pasiunea lor — va reaminti omului de mâine clipe de duioșie parcă mai bune și mai curate. Atunci, în ciuda tuturor preocupărilor zilnice, el se va întoarce cu gândul, o clipă măcar, îndărăt, și-și va aduce aminte că nimic pe lume nu se face fără credință și pasiune. Căci amintirea manifestărilor de religiozitate

¹Cuvânt rostit la serbarea de Crăciun a Școlii primare de Aplicație de pe lângă Școala normală de fete „Andrei Șaguna” din Sibiu, în 20 Decembrie 1944.

din vremea copilăriei sunt puncte luminoase pe cari umbrele dese ale vieții nu le pot întuneca nici odată. Ele reapar în clipele cele mai negre ale vieții, ca tot atâtea prilejuri de recreație sufletească, de renaștere spirituală și poate chiar ca mijloace de mântuire.

Copilăria trăită în duhul credinței creștine este baza cea mai solidă și garanția cea mai sigură a făuririi unei personalități fructuoase.

Ne despart doar câteva zile de praznicul Nașterii Domnului, de sărbătoarea păcii, bucuriei și a celei mai curate iubiri creștine.

În ieslea săracă a staulului din Vifleem, în cântece de ingeri, în lumină de stele, în raze de binecuvântare, s'a născut Împăratul împăraților, „pruncul dumnezeesc cel prea frumos, carele din iad ne-a scos.

Dintre toate praznicele luminate ale sfintei noastre Biserici, Crăciunul place mai mult copiilor.

Vă înțelegem și vă dăm dreptate, dragi copii, căci și Iisus a fost un copil, un copil ca nimeni altul, căci era Fiul lui Dumnezeu, și inimile voastre curate și neprihănite sunt foarte aproape de El; tresăltă, minunându-se, la tot ce află despre viața dumnezească a Celui, pe care cei

marl aveau să-L osândească la moarte, pentru prea multă blândețe, bunătate și dăruire de Sine. Iubiți-L cu toată puterea inimilor voastre, căci numai vouă v'a făcut favoarea de a vă chema la Sine, „ca unora ce vi se cuvine împărăția cerurilor“.

Anul acesta Crăciunul este mai puțin trist decât în ultimii patru ani, când o parte din Transilvania, „țara dorurilor noastre“, gemea strivită de barbaria ungurească. Frații ne sunt desrobiți; ei au revenit în îmbrățișarea caldă, întinsă spre duioasă așteptare, de restul țării.

Ne cutremurăm gândindu-ne la fiorul ce-l vor simți ei în noaptea sfântă, în care colindele vor legăna aducerile aminte fără nici o sfială.

Nedreptățile au luat sfârșit; visul s'a împlinit cu multă suferință, dar nu ne tânguim, căci: „dorurile care nu dor, nu-și merită numele. Le lipsește vîlaga, care departe de a te lăsa strivit de suferința îngropată la rădăcinile lor, te înalță deasupra acestei suferințe apropiindu-ți sorocul curmării ei“, cum scrie undeva un destoinic mănăitor al condeiului și distins slujitor al altarului (T. R. Nr. 92-1944).

Ne gândim cu drag la cei ce încă lupă pe front, suntem mândri de ei și ne muștrăm ori de câte ori, mai slabi decât dânsii, îi jeluim cu gândul. Ei sunt încălziiți de adevărul „că în cartea veșni-

ciei scrie, că țări și neamuri vor pieri, dar scumpa noastră Românie, etern, etern va înflori“.

Dar bucuria noastră este umbră încă de alte suferințe. Frații noștri transilvăneni și moldoveni îndură multe greutăți și lipsuri, din cauza pârjolului rășboiului, care le-a distrus casele și avutul. Se cuvine ca cei de aici, ocrotiți de Dumnezeu, să ne aducem aminte de ei, căci e „ziua Domnului“. Să le dăm cu dragă inimă, nu din prisosul, ci din puținul nostru, ca să fim vrednici de praznicul împăcării. Dragi copii, cei cari nu știți ce-i suferința trebuie să învățați acum ce este și mila, și jertfa generoasă și neprecupețită.

Inima voastră fragedă trebuie să dea cu drag fraților de același sânge, fără de care viața neamului nostru n'ar avea nici un sens.

E praznicul bucuriei! S'o ducem noi acolo unde nu este! E ziua cumpărării faptelor; „vai câtă durere, s'aud gemete...“ căci unii n'au haine, alții lemn, alții mâncare, dar au credință și așteaptă răbdând mucenicește.

Cei dela această școală, însă avem urechi și auzim, avem inimă și simțim, avem minte limpede și înțelegem, avem voință și ne străduim să-i ajutăm. Ați făcut-o, dragi copii, și lauda noastră e prea mică pe lângă binecuvântarea lor și bucuria îngerilor care vă veghează.

Sibiul cărturăresc

II

Chiotul lui Ion Slavici, că „Soarele culturii noastre naționale răsare la București”, a străbătut toate plaiurile românești ale Ardealului. Coșbuc aleargă la Sibiu, unde își face pregătirea sufletească spre a putea intra biruitor în Bucureștii tuturor gândurilor și luptelor de mărire națională. Dar umbra marelui Șaguna se îndoaie asupra Sibiului, de acolo de sub munții Rășinariilor, apăsătoare și stăpânitoare. Nicăieri nu surprinzi svăcnirea vreunei ambiții, sau a unei râvne de a se ridica peste această personalitate, miruită de genialitate. Viața se deapănă în lupte mărunte și interese de târgovești. Ahea pe la schimbul veacului răsar între zidurile Sibiului, crainici, fragezi ca vârstă, vestind, cu involburarea primăverii, apropierea ceasului sfânt al răsplătirii celei mari, înfăptuirea visului, cu dorul căruia ni-au coborât în mormânt și moșii și părinții. Printre ei este Octavian Goga, care de aici din Sibiu își ia avântul sborului de vultur biruitor. I se alătură Ioan Lupaș și o seamă de tineri în plină fierbere națională. Ei, cu organul de cuceritoare propagandă al înaltului crez național „Luceafărul”, pregătesc harnici și neodihniți, cu o însuflețire susținută de o credință nebiruită, vremurile mari ale unității naționale. Sibiul devine iarăși cetate de scriitori, slujitori la unul și același altar al neamului, propovăduind cu focul talentului unul și același crez românesc. Seminarul lui Șaguna se înnoiește cum își înnoiește vulturul tinerețale, se împodobește cu profesorii Dr. Nicolae Bălan, actualul Mitropolit, Ioan Lupaș, Silviu Dragomir, Romul Căndea și Pavel Roșca, cari își fac un cult mareț din datoria pe care o simt, svăcnind neastâmpărat în sângele lor tânăr, de a sluji neamul și biserica străbună.

Da, se face ziua, aducând soarele libertății și dreptății românești.

Marele Mitropolit Șaguna a reinviat vechea mitropolie, împodobită în trecut cu personalități care trăiesc peste veacuri și a înzestrat-o cu așezăminte pentru întărirea credinței și răspândirea luminii. Iar peste toate i-a creiat cel mai biruitor instrument întru apărarea ei și a ființei noastre de neam ardelean: Statutul Organic. Pe făgașul acesta nu mai rămăsese nimic de clădit. Adevăratul urmaș al lui Șaguna Mitropolitul Nicolae Bălan, a înțeles această realitate și și-a îndreptat toate opintirile să dea mitropoliei ardelene un conținut cât mai strălucitor prin clădirea adevăratei spiritualități ortodoxe și naționale.

Ați contribuit la ajutorarea fraților refugiați din Transilvania și Moldova, donând prin Crucea Roșie suma de Lei 2000.

Plățiți lunar laptele unei familii necăjite, fără tată, cu cinci copii, dintre care cel mai mare rău bolnav.

Ați dat îmbrăcăminte copilașilor lipșiți dela Clinica Infantilă.

Ne-am ajutat și între noi.

Este destul, căci sunteți puțini și mici, și apoi, noi nu uităm dragul cu care vă încălzește întotdeauna îndemnul nostru.

În alți ani, Moș Crăciun aducea daruri și la școala noastră: mici, e drept, dar cu intenția bună de a vă face bucurie.

Iertăți-l și nu fiți triști că anul acesta vă lasă doar binecuvântare pentru faptele voastre, căci a găsit de bine să dea celor care n'au. Vă va lăsa cu siguranță acasă, dar nu fiți pretențioși, căci are mulți copii moșul; și nu uitați, în seara păcii, pe cei ce așteaptă alinare și dela oameni, miluindu-i pre ei.

Credem în voi, ca în cel căroră li-us Mântuitorul le-a oferit împărăția cerurilor.

Tinerii trimiși de dânsul la focarele de cultură din apus și din răsărit (Atena și Constantinopol), se întorc involburăți de râvna de a se dăruir plener bisericii ortodoxe și problemelor mari, care așteaptă deslegare. Mitropolitul bucuros de această râvnă îi îmbărbătează și îi îndrumă spre lanurile ce așteaptă o rodnică desțelire. Intemeiază cu ajutorul tipografiei, clădită de arele Șaguna, diferite biblioteci: Biblioteca „Bunului Păstor”, Seria Didactică, „Seria Teologică”, „Popasuri Duhovnicești”, „Venii la Hristos”, „Studii Biblice”, „Problemele Vremii” și „Chemări către tineret”. Între colaboratorii acestor biblioteci amintim pe Nicolae Colan, actual episcop de Cluj, Dr. Nicolae Popoviciu, episcop de Oradea, Dr. Dumitru Stăniloae, Ștefan Meș, Dumitru Călugăr, Dr. Hradil Iosif, Gheorghe Maior, Profesor Aurel Nanu, Diaconul Nicolae Mladin, Dr. Nicolae Terchilă, Dr. Grigorie T. Marcu, Dr. Liviu Stan, Dr. Nicolae Neaga, Grigorie Popa și mulți alți iubitori și cinstitori de ortodoxie românească. Dar cel mai harnic muncitor în acest ogor al Domnului, este însuși Mitropolitul Dr. Nicolae Bălan.

Asupra acestui plan roditor de muncă se suprapune azi planul major, în chinuitoarea pribegie a cărturarilor dela universitatea Clujană. Nu ca să-l covârșescă, ci ca să-l integrească întru măreția neamului. Dintre acești cărturari roditori de știință românească amintim pe fostul rector, Camil Negrea, flancat cu voinicesc elan de Tiberiu Moșoiu. Lucian Blaga își materializează artistic preocupările sale filosofice, flancat și el, tot atât de voinicesc de profesorul D. D. Roșca, muncindu-se a pune în atenția intelectualității românești filosofia lui Hegel, a lui Descartes, a lui Taine și Miguel de Unamuno. Dinamicul O. Ghibu clădește harnic temelurile unei educații naționale, în vreme ce Lucian Bologa, dela Școala Normală „Andrei Șaguna” stăruie să ne introducă în actualitatea ideilor pedagogice ale lui Kirschenteiner. C. Diaconescu desgroapă neodihnit urmele strămoșilor noștri, aici în plaiurile Ardealului, în vreme ce I. Lupaș cu asistenții săi, clădește cu multă râvnă istoria Românilor din Dacia, Romul Căndea, dinamic și neastâmpărat, scoate la iveală măreția faptelor de vitejie din trecut, în vreme ce Bezdechi înfățișază minunat, prin studii și traduceri, frumusețea clasicismului elin și latin, dându-ne folositoare traduceri, chiar și din sfinții părinți ai bisericii ortodoxe. E poate unul dintre cei mai harnici lucrători în lanul clasicismului antic. Alături de Bezdechi amintim de Naum, tot îndrăgostit al clasicismului străbun. Și sunt încă mulți alții cărturari, vrednici întru pomenire, care își deapănă firul vieții, între zidurile Sibiului, pe care însă în clipa de față nu suntem în situația să-i pomenim.

Da, Sibiul strălucește de-apururi prin rodirea sa majoră, atât pe plan național, cât și pe plan cultural. **Z. SANDU**

Nr. 11,203/1944 Ep.

Publicațiune

Consiliul arhiepiscopesc ortodox român din Sibiu dă în întreprindere fasonarea în stâncini și transportarea la Sibiu a unei cantități de 235 stâncini lemne de foc, esență fag, destinate spre exploatare în parchetul pe exercițiul silvic 1944-45 din pădurea numită „Ciuha”, situată în hotarul comunei Vurpăr.

Cei ce doresc a lua în întreprindere exploatarea acestor lemne, vor înainta până la 12 Ianuarie 1945, oferte în scris la Consiliul arhiepiscopesc ort. român din Sibiu, unde se pot vedea zilnic condițiile și se dau informațiuni.

Odată cu înaintarea ofertelor, ofertanții vor depune la Casieria arhiepiscopiei ort. în Sibiu o garanție de Lei 120,000 (una sută douăzeci mii) în numerar.

Oferte fără garanția de Lei 120,000 și supraoferte nu se primesc.

Sibiu 28 Decembrie 1944.

Consiliul arhiepiscopesc

Comunicat redacțional

Cu numărul de față „Telegraful Român” revine la apariția săptămânală. În cursul celor aproape patru luni, cât a apărut zilnic, din inițiativa și cu binecuvântarea I. P. Sf. Mitropolit Nicolae, foaia noastră și-a împlinit misiunea ce și-a propus-o la 4 Sept. 1944: să aducă cetățitorilor, și cu deosebire preoților noștri, într-o vreme de aprigă rostogolire a evenimentelor și de neregulată sosire a ziarelor din Capitală, știrile cele mai conștincoase verificate și să lămurească punctul de vedere creștin față de problemele ridicate la suprafața vieții românești de nouile împrejurări.

Desigur, cu toate că știrile nu se mai fugăresc acum în același ritm de mai înainte și cu toate că în linii mari s'a deslășit pe seama preoților principiile de orientare în noul orizont politic și social, am fi putut totuși continua să scoatem foaia zilnic. Dar dificultățile de ordin financiar, actuala situație a transporturilor care împiedică parvenirea la timp a foii la abonați, și mai ales dificultatea aprovizionării cu hârtia necesară, ne silesc să renunțăm la acest gând ispititor.

Dacă foaia a putut apărea și până acum zilnic, aceasta o datorează în mare măsură ajutoarelor cari ne-au venit dela o serie de parohii, cu atâtea înțelegere și bunăvoință, lucru pentru care le aducem și lor și Prea Cucernicilor Parohi cari le păstoresc, cele mai simțite mulțumiri.

Experiența aceasta ne-a arătat că dacă s'ar asocia toate eparhiile din Mitropolia Ardealului, ar putea să scoată ușor o foaie zilnică. Cu atât mai ușor ar putea să facă aceasta Biserica ortodoxă română întreagă. Rămâne ca experiența aceasta să fie folosită cândva în viitor, încercându-se a se publica o foaie zilnică într'un număr impunător de pagini, cu un număr mai mare de condeluri, pentru a croi o parte mai largă cugetării și simțirii creștine în opinia publică românească.

Redacția ziarului
„TELEGRAFUL ROMÂN”

Mai multă prudență!

Dăm acest sfat Păr. Dr. Nic. Brânzeu care sub titlul „Să înceteze nedreptățile” vorbește în „Unirea” blăjeană din 16 Dec. 1944 de o „concepție nazistă” pe care ar fi practicat-o fostul regim în favorul Bisericii ortodoxe și în defavorul celei unite. Și voind să specifice măsurile fostului regim în cari s'ar fi manifestat acest tratament de favoare față de Biserica ortodoxă, nu reușește să numere de cât trei: bugetarea unui număr de parohii, „improprietățile mănăstirilor”, și decretul lege Nr. 620, privitor la trecerea patrimoniului bisericesc împreună cu comunitatea credincioșilor, când aceasta face o trecere.

Ultimul decret, care nici n'a fost aplicat, nu însemna decât abolirea unui privilegiu al confesiunii catolice și cuprindea o dispoziție egală pentru toate confesiunile. „Improprietățile mănăstirilor” reprezenta retrocedarea unei fărâmituri din bunurile secularizate de Statul român sau luate de statul austro-ungar și dăruite confesiunii catolice și unite. Iar bugetarea unui mic număr de parohii în Vechiul Regat era o neînsemnată micșorare a disproporției ce există între numărul parohiilor unite și ortodoxe în raport cu numărul sufletelor.

Dacă e cazul să se vorbească de un „nazism confesional”, de teoria unui „Hervolk religios”, apoi acesta a fost practicat în tot Evul mediu și până azi de catolicismul latifundiar și încărcat de privilegii în dauna oropsitului „neam schismatic” de valahi. Azi, când deodată cu zorile unei ere adevărat democratice trebuie să se purceadă la o egalizare și în acest sector, e caraghios să-l auzim pe beneficiar al acestui „nazism” milenar, caracterizând de „nazism” orice încercare de-a reduce ceva din privilegiile lor.

Da, să înceteze nedreptățile! Epoca de dreptate și egalitate care începe, să ne aducă o egalizare sinceră și în situațiile materiale ale confesiunilor.

Invățătura zilei

Vor veni mulți în numele Meu, și vor zice: „Eu sunt Hristosul”, și „Vremea se apropie”. Să nu mergeți după ei.
Luca 21, 8

CALENDAR CREȘTIN

Biserica ortodoxă prăznuiește:
Duminică 31 Dec. — C. Melania
Luni 1 Ian. — Tăer. I. S. Vas.

Iosif Micu

Îi privesc chipul miniatural, așa cum e reprodus în cartea de atâtea ori citată a pâr. consilier episcopesc Dr. Sebastian Stanca (p. 93). E senin și potolit, ca ieșălitura așternută bătrânește [— Doamne, cu câtă tihnă mai scriau bătrânii! —], în colț sus, la stânga. Parcă te îmbie să vii la „tata-moșu” pe genunchi, să-ți mai toarcă un basm...

Era paroh dreptcredincios în Feldioara. În 2 Septembrie 1916, ca toți bărsanii cu inimă de leu, a ieșit întru întâmpinarea oștirilor desrobitoare ale Regelui Ferdinand I cu prapori și norod în sărbătoare.

Având în București un băiat bolnav, în zilele aceleiași luni, s'a dus împreună cu maica preoteasă [născ. Tipeiu], să-l cerceteze.

Roata norocului s'a întors vremelnic în favorul ungarilor — și n' paguba nă numai a părintelui Iosif, care la 3 Iunie 1917 a fost arestat și deținut două luni și jumătate, cu preteasă cu tot, „la sirajă”, în Brașov. Printre alte amabilități cazone un ofițer le-a asvârlit în obraz injurie de „porc și scroafă-bătrână”.

De-acolo, mai departe la Cluj, în temnița honvezilor. Lista de bucate: invariabil terciu cu mămăligă; uneori zeamă de bostan porcesc. Tratament: de pușcăriaș de rând tuns până la epidermă și barba, „rade”.

17 Octombrie 1917: sorocul procesului. Trei ani și trei luni pentru părintele Iosif; maica preteasă Maria, numai (?) doi ani și două luni. Pasă-mi-te era mai slăbușă, biată. Simetria osânelor, era oricum respectată.

La 1 Martie 1918, dânsa a fost eliberată. Părintele Iosif, deși grațiat de împăratul Carol de Habsburg, a fost reținut în chip abuziv până în Noembrie 1918, când revoluția știută a sfârșit și porțile temniței sale.

GRIG

Serviciu religios

În catedrala mitropolitană din Sibiu

Duminică în 31 Decembrie 1944, servesc: Prot. Mih. Neagu, duhovnicul Nicodim Belea și prof. Dumitru Călugăr; diaconii: Anatolie Scurtu și Simion Măcarie. — Predică: duh. Nicodim Belea. La Oastea Domnului predică, după masă la ora 4 prot. Mihail Neagu.

Luni, la 1 Ianuarie 1945, tăerea împrejur: Sfântul Vasile, servesc: Cons. stavr. Emilian Cioran, Ieronim Grovu și prot. M. h. Neagu; diaconii: Ioan Circov și cons. Alexandru Popa. Predică: prot. Mihail Neagu. La Oastea Domnului predică: preotul Dr. Ioan Chioariu, dela parohia Sibiu-Inferior.

AVIZ

Se aduce la cunoștința P. Onor. Oficiilor protopopești și parohiale, că în urma scumpirii hârtiei, tiparului și a mănii de lucru s'au majorat taxele de Abonament și publicare a Concurselor pe a. 1945, după cum urmează:

Pe an Parohie de cl. I Lei 7000.
Pe an Parohie de cl. II Lei 5000.
Pe an Parohie de cl. III Lei 3000.
Pe an de sprijin . . . Lei 20000.

Pe 1/2 an și 1/4 an, 1/2 resp. 1/4 din sumele de mai sus:

Concurs de protopop
Lei 10.000 + 150 + 612 = 10762.

Concurs de paroh cl. I
Lei 6000 + 90 + 366 = 6456.

Concurs de paroh cl. II
Lei 5000 + 75 + 306 = 5381.

Concurs de paroh cl. III
Lei 4000 + 60 + 246 = 4306.

Concurs pentru cântăreț bisericesc
Lei 4000 + 60 + 246 = 4306.

Administrația TELEGRAFULUI ROMÂN Sibiu

Biserica noastră și botezul evreilor

-- O lămurire necesară --

Ziarul „Jurnalul de dimineață” din Capitală a publicat în numărul său de Crăciun (38 din 25 XI. 1944 p. 5) un articol informativ intitulat „Biserica și religia în URSS”, care sfârșește cu o imputare la adresa Bisericii noastre. Iată-o:

„Nu a intervenit oare la noi, regimul dictatorial, până și în... cea mai sacră dogmă a misionarilor bisericii creștine, interzicându-i să administreze, în anume cazuri, taina botezului? Și anume în cazul, socotit cel mai de seamă, de convertire a evreilor...? Și biserica a acceptat această interdicție?”

Afirmarea despre intervenția regimului dictatorial în chestiunea interdicției botezării evreilor, este adevărată. Dar imputarea ce i se aduce Bisericii noastre că ar fi acceptat această interdicție, este riguros inexactă. Autorul articolului citează cunoaște chestiunea în mod superficial și eroarea pe care o face este prea evidentă ca să nu necesite o punere la punct, pe bază de documente autentice care stau mătură despre atitudinea Bisericii noastre față de problema botezării evreilor, atitudine diametral opusă celeia pe care i-o impută el.

Iată faptele!

În „Monitorul Oficial” nr. 68 din 21 Martie 1941, a fost publicat Decretul-Lege nr. 711, prin care art. 44 din Legea pentru regimul general al Cultelor era modificat în sensul că trecerea — și deci primirea evreilor — în oricare din cultele creștine era prohibită.

Luând cunoștință de această dispoziție, I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului, cu propria-i mână a redactat în termeni clari și fermi o înțelegere adresată dlui General Radu Rosetti, pe-atunci titularul Ministerului Educației Naționale, Cultelor și Artelor. Înțelegerea este înregistrată și păstrată în original și copie la arhiva Arhiepiscopiei ortodoxe române de Alba-Iulia și Sibiu, sub nr. 4668 Bis. din 4 Aprilie 1941. Desprindem din ea câteva fragmente:

„Principial, nimeni de pe pământ nu poate opri ca Evanghelia și harul mântuitor al Domnului nostru Iisus să fie împărțite oricărui om. Fiul lui Dumnezeu s'a coborât pe pământ și a suferit moartea pe cruce pentru mântuirea tuturor oamenilor cari vreau să creadă în El. — Cu atât mai puțin este această interdicție de competența Statului. El nu se poate face stăpân peste ceea ce nu are, peste harul și peste voința de mântuire a lui Dumnezeu... amestecându-se în lucruri de dogmă”.

Cu toate că o problemă a botezării evreilor pentru Mitropolia ortodoxă a Ardealului în mod practic nu exista la vremea aceea — Biserica străbună de dincoace de Carpați fiind populată exclusiv de elemente de origine etnică română — I. P. Sf. nostru Mitropolit Nicolae a precizat principiul creștin în această chestiune, în termenii lipsiți de echivoc pe cari i-am transcris mai sus, dând un spor de greutate înțelesului Sale, când spune ceva mai la vale:

„Biserica știe și fără deciziuni incompetente, cari ating conștiința ei dogmatică, să păzească neamul de primejdia înstrăinării... Dreptul ei de a boteza nu poate fi prejudiciat prin legi ale Statului. Biserica noastră are caracterul ecumenicității, ea fiind trimisă la „toate neamurile” (Matei 28, 18) ca să le boteze. Apostolii și urmașii lor au primit porunca Mântuitorului de a propovădui Evanghelia „la toată făptura” (Marcu 16, 16). Acesta e cuvântul de ordine ce l-a primit dela Intemeietorul ei”.

Dar întâmpinarea nu se mărginește numai la această categorică precizare de ordin principial, ci anunță o atitudine prac-

tică. Căci rugându-l pe ministrul în funcțiune să „retragă Decretul-Lege amintit, ca fiind în contradicție cu dogma despre Biserica”, I. P. Sf. nostru Mitropolit Nicolae adaugă:

„Dacă nu ați face aceasta, suntem nevoiți a Vă declara că pentru Biserica pe care o păstoresc, Decretul-Lege impri-cinat îl vom considera neavenit, pentru că într'un caz de conflict între porunca dumnezească a Mântuitorului și între un Decret-Lege dat de oameni, noi suntem datori să Vă reținem cuvântul Sfintei Scripturi: „De este drept înaintea lui Dumnezeu a asculta pe voi mai vârtos decât pe Dumnezeu, judecați” (Faptele Apostolilor 4, 19).

Punctul de vedere exprimat de către I. P. Sf. Mitropolit Nicolae a fost împărțit întru totul de către P. Sf. Episcopi ortodocși din Transilvania, ca și de Mitropolia română unită a Blajului, al cărei titular de pe acea vreme, răposatul mitropolit Dr. Alexandru Nicolescu a răspuns în același sens Ministerului, după ce-l consultase în prealabil pe Chiriarhul nostru.

Prin adresa nr. 21.022 din 12 Aprilie 1941, fostul Ministru al Cultelor răspunde că după ce s'a consultat cu „Conducătorul Statului”, Ministrul de resort a hotărât că „pentru toate rațiuni de Stat, întru cât chestiunea reprezintă un act de guvernământ, nu se poate reveni asupra dispozițiilor sus zisului Decret-Lege”.

În 23 Aprilie 1941, prin adresa nr. 5727 Bis., redactată în întregime de către I. P. Sf. nostru Mitropolit Nicolae, fostul Ministru al Cultelor era încunoscînd că replica ce i se dădea nu precede din dorința „de a întrefinea o discuție asupra unei dogme a Bisericii, căci dogmele nu pot fi discutate”... „Noi avem datoria — scrie I. P. Sf. Sa — să rămânem neclintii pe poziția fixată de autoritatea dumnezească a Revelației și a Bisericii. Observăm cu adâncă durere că este primul caz când Statul român ia o dispoziție formală în directă contradicție cu credința neamului, legisferând împotriva dogmelor Bisericii care a ocrotit ființa românismului întotdeauna. Biserica nu se poate abate dela porunca dumnezească și în consecință nu putem lua în considerare Decretul-Lege edictat”.

Și în încheiere:

„Cu învătăturile creștinismului nu se pot face tranzacții și compromisiuri, fără ca să nu se cлатine întreaga autoritate a lui. El este un întreg descoperit de Dumnezeu și nu putem tălătura când o parte, când alta din dogmele lui, după bunul nostru plac... Iată de ce, Domnule Ministru, calitatea noastră de păzitori ai adevărurilor de credință descoperite de Dumnezeu nu îngăduie să ne abatem dela ele, la dorința și judecata omenească. Acesta este cuvântul Nostru definitiv în această chestiune”.

Dacă această atitudine a Bisericii noastre se cheamă acceptare a interdicției statale de-a boteza pe evrei, atunci noi înțelegem să ne mândrim cu ea.

Un elementar simțământ de onestitate profesională îl obligă pe colaboratorul ziarului. „Jurnalul de dimineață” să ia act de aceste precizări. Sarcina sa va fi ușoară: abia acum peana lui va sluji adevărului.

Căci este inadmisibil să ridici față de sfânta instituție a Bisericii o imputare de gravitate ce-l semnalate aci, când un mitropolit și cinci episcopi ortodocși, secundati de mitropolitul unit dela Blaj, au rezistat așa cum am arătat tentativei guvernului dictatorial de-a se amesteca în chestiunea administrării sfintei taine a botezului.

VITRINA CĂRȚII

Din trecutul satelor

Institutul de editură „Dacia Traiană” S. A. din Sibiu ne pune azi la îndemână noul volum semnat de Prof. I. Lupaș, directorul Institutului de istorie națională Cluj-Sibiu, și purtând titlul de: „Contribuțiuni documentare la istoria satelor transilvane”, Sibiu, 1944, Pag. 148. Prețul? — Marele public cititor s'a obișnuit să întâmpine cu toată încrederea publicațiile profesorului de istorie dela universitatea noastră socotindu-le drept scrieri de superioară calitate, atât ca gândire, cât și ca formă de expunere limpede și nesilită.

Printre aceste publicații se va înșira, credem, și volumul de acum, [extras din „Studii Istorice”, vol. IV] despre trecutul unor sate ardeleni pe temeluri documentare. Satul, cu viața sa patriarhală, spre deosebire de oraș, este mult mai sărac în documente și însemnări cu raport la viața sa obștească sau particulară. De aici și greutatea de a reconstrui istoricește viața dela sat.

Ca exemplu, despre acest adevăr, autorul ne arată chiar la începutul cărții sale, că o întâmplare norocoasă l-a ajutat să găsească „în podul primăriei din Săliște, aruncate printre vechituri netrebaice, două registre în care „judecătorii scaunului” obișnuiau să păstreze textul scris al sentințelor pronunțate în chestiuni de moștenire și de împărțire a proprietăților rămase pe urma sătenilor decedați”.

La fel cu podul primăriei din Săliște, câte alte poduri, din cuprinsul țării, vor mai adăposti, în praf și uitare, hărți vechi, ce-și așteaptă zădarnic cercetătorul vieții istorice a cutărei comune sau instituții!

În registrele sau „protocoalele”, descoperite de prof. I. Lupaș, se aflau, printre foliile lor, multe acte scrise românește de sătenii înșiși cari voiau ca ultima dorință, privitoare la împărțirea agonistelor lor, să fie deplin respectată. Existența unor simpli țărani, știutori de carte în sudul Transilvaniei, în veacul al 18-lea „se explică și prin existența unui început de învățământ primar românesc încă din veacul XVI și întâia jumătate a veacului următor; cele mai vechi școli românești sânt cele amintite la Brașov, Geoag, Hațeg, Caransebeș, Săliște — încă din sec. XVI. — Bolta și Făgăraș, 1657: erau modeste școli clădite și ocrotite sub adăpostul bisericii străbune, al cărui slujitori primeau dela căpeteniile lor ierarhice îndrumarea să-și împlinescă, pe lângă slujba altarului, și datoria de a lumina poporul prin școală și afară de școală”, (p. 3.)

Iar mitropolitul Sava Brancovici Brâncoveanu s'a îngrijit ca toți preoții români din țară să înfăptuire așa numitele școli duminecale împărțind, îndată după serviciul divin instrucțiunea necesară în satele unde nu era școală (p. 3). —

Capitolul următor se ocupă cu textul unor testamente țărănești din sec. al 18-lea din care se poate vedea starea materială, religioasă și intelectuală a satelor din Scaunul Săliștei.

De relevat grija ce o poartă țaranul, când lasă „cu limba de moarte” să fie înmormântat ca bun creștin, și astfel să se înfăptuiască împăcat în fața lui Dumnezeu...

Viața patriarhală a țăranilor liberi, din așa numitele „7 județe” (7 scaune judecătorești), este rău tulburată de politica de convertire religioasă a Curții din Viena, care voia, cu orice preț, să le impună „legea împăratului”.

După încăierări sângeroase cu oastea împărătească, se continuă asupririle; — satele însă rămân statornice în credința lor veche, cu toate numeroasele arestări de preoți și de țărani ortodocși.

Guvernatorul Ardealului, Haller, a intervenit în 1745, printr-o circulară latinăască și românească, spre a liniști spiritele agitate ale locuitorilor din satele scaunului Săliștei: Cacova, Tilișca, Galeș, Săliște, Sibiu și Vale. Și, între alte

mijloace de împăcuiere, Haller scrie poporului despre împărăteasa Maria Terezia că: „Prea înălțata Crăiasă și a noastră mult milostivă Doamnă și Stăpână... ca o Pravoslavnică și de toată creștinătatea iubitoare, ne învrednicește și ne odihnește”. — (Împărăteasa, de fapt era, și a rămas totdeauna, mare catolică și foarte departe de pravoslavia, afirmată de Haller.)

Curentul de emigrare a românilor ardeleni, plecați în pribegie — din pricina de credință prigoniță, — emigrare considerată la Curtea Vienei ca fiind foarte păgubitoare pentru împărăție, — n'a putut fi oprit pe lângă toate măsurile aspre luate de Crăiasă și de autoritățile catolice vieneze: Românii ortodocși plecau în mase către țările de peste Carpați.

Pentru cei rămași pe loc se continuă seria de suferințe, nespuse de grele, pe temă religioasă.

Țaranul săliștean Oprea Miclăuș, Preotul Măcinic din Sibiu dau față cu crăiasa Maria Terezia și cu cancelarul Kaunitz în 1752 și cer să li se îngăduie libertatea de conștiință, deprinderea slobodă a credinței, și încuviințarea alegerii unui episcop, sfințit la Carlovți, pe seama ortodocșilor, ori apoi un „patent” pe temeiul cărui celce nu primește „unirea” (cu Roma), să fie slobod să plece din țară ori încotro vrea (p. 71).

Celor doi luptători mărgineni nu li s'a încuviințat nici una, nici alta, ci li s'a răspuns cu — întemnițare la Kufstein, de unde nu s'au mai înapoiat nici odată în Ardeal. În „temnița de veci” dela Kufstein mai veni în 1756 și preotul Ioanăș din Galeș, „om de aceeaș vrednicie și tărie sufletească în lupta pentru apărarea credinței” (p. 77).

Suferințele acestor martiri au fost purtate cu plinduire înfrânare creștinească și s'au cufundat cu desăvârșire în sguđuitoarea tăcere a marilor dureri, fără de care ortodoxia transilvanie adevole ar fi putut să obțină succesul important de a vedea triumfând în lupta îndelungată a satului român cu puterile scaun împărătesc dela Viena, smerenia tradițională a poporului orfan (p. 78).

Orașul tirolez Kufstein, ca loc de muenicie ortodoxă română, s'a învrednicit să fie cercetat de călătorii români cari trec prin țara Tirolului. Astfel, autorul contribuțiilor documentare la istoria satelor transilvane, într-o călătorie a sa din Septembrie 1937, s'a oprit la Kufstein, cu gândul că va găsi vreo lărmă documentară despre lunga robie a pomeniților luptători din secolul al 18-lea. N'a aflat însă altceva, decât că arhiva temniței a fost transportată în arhiva ministerului de justiție din Viena, unde probabil va fi căzut pradă incendiului din 1927 (p. 80).

Pe lângă martirii din fortăreața Kufstein se amintesc și ceilalți luptători pentru credință, ieșiți din comunele ardeleni de sud, ca și din Hălmaș, Banat și Bihor. Toți aceștia au înfruntat o împărăție catolică ce răvnea „să poruncească tuturor neamurilor din cuprinsul ei nu numai în chestiuni politice, militare și economice-culturale, ci și în cele de ordin sufleteș”. Ardealul ortodox a secerat, în această inegală luptă, o izbândă învredăată. Din acest motiv, prof. I. Lupaș consideră, cu drept cuvânt, greșită încercarea onora de a coborâ avântul pomeniților preoți și țărani alături de — fanatismul „stilșilor” noștri mai din anii trecuți, — alt soi de „luptători” și cu totul în alte împrejurări.

În paginile ce mai urmează, autorul dă toată atenția: înfăptuirii regimentelor românești de graniță transilvană; se arată atitudinea obiectivă și înțeleaptă a generalului Buccow în această chestiune, [care de altfel ne-a distrus mănuștilele N. R.], se dau apoi câteva necunoscute rapoarte în legătură cu războiul lui Horia; și se caracterizează, la sfârșit, împrejurările care au împiedecat pătrunderea românului în orașele transilvane: se subliniază aici exclusivismul citadin săsesc, în puterea unor vechi, astăzi învechite, — privilegii ș. a., care împiedecau accesul românesc spre oraș.

Celce, cu putere neobosită, se străduiește să ne apropie cât mai mult de trecutul satelor noastre, se dovedește și de astădată ca ager observator, ca neapărtinitor critic al faptelor și persoanelor istorice, ca iubitor pătimăș de îngălbenite hărți documentare, și nu mai puțin ca valoros educator și sprijinitor distinct al talentelor tinere și promițătoare.

e. h.